№ 178 Սեպտեմբերի 25 (Հոկտեմբերի 7) 1881 Սեպտեմբերի 25 (Հոկտեմբերի 7) № 178

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ախալցխայից. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Հայաստանից. Անգլիա. Գերմանիա. Բօլգարիա. Ֆրանսիա. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Սեպտեմբերի 15

Ախալցխայի հասարակութեանը յայտնի է, որ երբ 1876 թւականում, Յովհաննէս վանեցեանին երեցփոխան ընտրվելու հարց ծագեցաւ վանեցեանի բարեկամների կողմից, ժողովրդի մեծ մասը հակառակ էր այդ ընտրութեանը, վանեցեանի անձնական ապահովութիւն և կարողութիւն չունենալուն պատճառով։ Սրա համար պ. Յովհաննէս վանեցեանը, որ մեծ ցանկութիւն ունէր այդ պաշտօնը ստանալու, իր կողմից երաշխաւոր ներկայացրեց պ. Յակոբ Սաղաթէլեանցին, որը և յանձն առաւ մէկին տասը վճարել՝ եթէ վանեցեանը վատնէ եկեղեցական գումարները իր երեցփոխանութեան ժամանակ։ Իբրև եկեղեցու օրինաւոր տէրեր՝ այդ երաշխաւորութեան թուղթը գրել տուին իրանց անունով նոյն թուականի հաշուատեսները՝ պ. պ. Սարգիս Ցարոյեանցը և Յովակիմ Գեղամեանցը, այնպէս որ՝ պ. Յակոբ Սաղաթէլեանը պատասխանատու էր դրանց առաջ և ոչ հասարակութեան։ Բայց շատ ափսոս, որ այդ թուղթը չը գտնվեցաւ ոչ հոգևոր կառավարութեան և ոչ երեցփոխան վանեցեանի գործերում։ Ինչպէս երևում է, վերոյիշեալ պատուելի հաշուատեսները, երբ հրաժարական են տուել, այդ թուղթն էլ են հրաժարեցրել, որ դրանով պ. Յակոբ Սաղաթէլեանցին էլ, իրանց հետ «ապագայ պատասխանատուութիւնից» ազատ պահեն.... Գուցէ իրանք վաղուց գիտէին որ վանեցեանի երեցփոխանական գործունէութիւնը այսպիսի խայտառակութեամբ պիտի վերջանար, որ այդպէս փախել են պատասխանատուութիւնից։ Մեծարգոյ Կարապետ աղա Մութաֆեանցը հաշուատեսաց ժողովի մէջ յայտնեց՝ որ այդ թուղթը այժմ գտնվում է Յովհաննէս աղա Յակոբջանեանցի մօտ, ինքը տեսել է, կարդացել է և յոյս ունի որ կարելի է այդ թուղթը ձեռք բերել։ Մենք ևս, մեծայոյս ենք, որ Յովհաննէս աղա Յակոբջանեանցը, իբրև նախանձախնդիր եկեղեցական շահերին, կը ներկայացնէ այդ թուղթը հաշուատեսներին, իրան ինչ օգուտ եթէ երկար պահէ կամ ոչնչացնէ։

Հարկաւոր եմ համարում յայտնել որ «Մշակի» 138 և 140 համարներում Ախալցխայի նամակների հեղինակը ես չեմ, իզուր է ինձ վրա կարծիք տանել։

Խմբագիր տէր, խնդրում եմ հիւրընկալեցէք իմ այս նամակը ձեր պատուական լրագրում։

Վահան Գրիգորեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Սեպտեմբերի 19

Սրանից երկու տարի առաջ մտադրութիւն կար տեղւոյս հայոց գերեզմանատունը, որի չորջը հետզհետէ շինվում են քաղաքիս տները, պարսպապատել, որպէս զի անմաքրութիւններից ազատ մնայ։ Այդ մասին բաւականին աշխատեցաւ Ստեփաննոս քահ. Դէմիրճօղլեանց, բայց ափսոս որ նրա ձայնը մնաց «ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Մեր գերեզմանատունը այժմ մի քստմնելի պատկեր է ներկայացնում. իւրաքանչիւր քայլի վրա մարդկանց և անասնոց կղկղանքներ են լցված, որովհետև հէնց այս տարի էլ այդ գերեզմանատնից մի քանի սաժէն հեռու էր գտնվում դրագունների երկու գնդի բանակը, որի զինուորներից ոմանք աղբանոց էին շինել այդտեղ։ Գերեզմանատան կից դրագունները կապում էին գնդի ձիերը։ Անձրևի ջրերը լուանալով այդ անմաքրութիւնները կուտակել են նրանց գերեզմանների մէջ։

Պահանջել որ, ինչպէս Եւրոպայում սովորութիւն կայ, գեղեցիկ պարտէզներով, ճեմելիքներով զարդարեն մեր գերեզմանները, ի հարկէ չենք կարող առ այժմ, բայց միթէ մենք կարող ենք մեր սրտի սիրելիները՝ մեր հայրերը, մայրերը, եղբայրները և քոյրերը թողնել այդպիսի ապականված տեղում։

Չեմ կարծում որ այդ բանի համար փող չը հաւաքվի, եթէ ինիցիատորներ լինեն։

Այսօր այստեղ վախճանվեցաւ քաղաքիս հարուստներից մինը, Խաչատուր աղա Գրիգորեանցը, արդէն ծեր հասակում։ Հանգուցեալը կտակել է տեղւոյս երկսեռ ուսումնարաններին հինգ հարիւր րուբլի։ Նրա վերջին կամքի համաձայն այդ փողերով պէտք է առնվէին արքունական տոկոսաբեր թղթեր և յանձնվէին ուսումնարանների հոգաբարձութեանը, որոնց մօտ դրանք մնալու են տաս տարի, իսկ տասը տարուց յետոյ տոկոսի հետ գոյացած գումարով, տեղիս երկսեռ հոգևոր դպրոցներում պահվելու են հանգուցեալի անունով աղքատ և որբ մանուկներ։ Բացի դրանից հանգուցեալը կտակել է յօգուտ տեղւոյս աղքատաց յիսուն րուբլի։

Մեր քաղաքի սրիկաները սկսել են այժմ մի նոր տեսակ գողութիւն. Նրանք տների պատուհանները բաց են անում և տան մէջ եղած իրեղէնները տանում են։

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք պ. Ալէքսանդր Մէլիք-փաշայեանցից 4 րուբլ յօգուտ «Ժուռնալ դ'Օրիան» լրագրի։ Առաջվայ փողերի հետ կանի 1112 րուբլ 50 կոպէկ։

—

Ստացանք մեծ շնորհակալութեամբ բժիշկ Սօլոմօն Ամիրօվից նրա հեղինակութիւնը ռուսերէն լեզուով «Замѣтки объ ощущеніяхъ и страстяхъ» վերնագրով։ Դա մի ժողովրդական գրուածք է այն ազդեցութեան մասին, որ ունեն սեռական կրքերը մարդու առողջութեան վրա։ Գիրքը տպված է Թիֆլիսում Մ. Վարդանեանցի և ընկ. տպարանում, ներկայ 1881 թւին։ Տիպը շատ մաքուր և գեղեցիկ է։ Գինը մի րուբլ է և ծախվում է յօգուտ այն դրամագլխի որ կազմվում է Կովկասեան Բժշկական ընկերութեան մէջ թէ ռուսաց և թէ տեղական լեզուներով ժողովրդական գրքեր հրատարակելու համար։ Նոյն նպատակով կարդաց Կրուժօկում, մի քանի ամիս առաջ պ. Բաքայեանը իր դասախօսութիւնը։ Պ. Ամիրօվի գիրքը շատ թեթև և դուրեկան ոճով է գրված և մեծ հետաքրքրութեամբ է կարդացվում։ Խորհուրդ ենք տալիս մեր հասարակութեանը կարդալ այդ գիրքը և վատ չէր լինի եթէ նա թարգմանվէր և հայերէն լեզուով։

—

Սեպտեմբերի 21-ին Թիֆլիսի բժիշկները մի ճաշ տուեցին գերմանացի հռչակաւոր պրօֆէսոր Վիրխօվին։ Ճաշը տրվեցաւ Թիֆլիսի Ժողովարանի այգիում։ Երբ Վիրխօվ եկաւ, բժիշկները նրան ձեռքերի վրա տարան մինչև ճաշելու տեղը։ Ճաշի ժամանակ, շատ ճառեր խօսվեցան ի պատիւ այն մարդու որ իր գիտնական հետազօտութիւններով ահագին յեղափոխութիւն է գործել բժշկական ժամանակակից վարդապետութեան մէջ։ Ճառերից մէկը կարդաց և բժիշկ Անդրէաս Գանիէլբէգեանց, որի մէջ նկարագրեց Վիրխօվի գործունէութիւնը և ցոյց տուեց նրա նշանակութիւնը գիտութեան մէջ։ Իր ճառի վերջում պ. Գանիէլբէգեան այն միտքը յայտնեց, որ բաւական է Վիրխօվի Կովկաս գալը, որպէս զի ամբողջ լուսաւորված Եւրոպան սկսի իր հայեացքը ուղղել Կովկասի վրա։ Վիրխօվի և ուրիշ գիտնականների մեզ մօտ գալը, ատենաբանի կարծիքով, մի գրաւական է մեզ համար որ հեռու չէ այն բաղդաւոր ժամանակը, երբ կը հիմնվի մի համալսարան Թիֆլիսում։

—

Մենք մեզ թոյլ կը տանք մի նկատողութիւն անել գիտնականներին տուած ճաշերի կարգադրիչներին։ Սեպտեմբերի 21-ին Վիրխօվին ճաշ տրվեցաւ բժիշկների կողմից, իսկ հետևեալ օրը, 22-ին, հայազգի Էմինի աշակերտները իրանց յարգելի ուսուցչին մի ճաշկերոյթ տուեցին։ Բայց ինչպէս բժիշկները, այնպէս էլ Էմինի աշակերտները անընդունակ եղան առաջուց լաւ կարգադրել այդ հանդիսաւոր խնջոյքները։ Բժիշկներից միայն 60 մարդ էին ներկայ ի պատիւ Վիրխօվի տուած ճաշին, նոյնպէս Էմինի աշակերտներից շատերը զրկվեցան բաղդից իրանց ուսուցչին իրանց համակրութիւնը յայտնելու։ Պատճառն այն էր, որ կարգադրիչները ոչ մի տեղ, ոչ մի լրագրում մի երկու օր առաջ չը յայտարարեցին այդ ճաշի մասին և չը յայտնեցին թէ ցանկացողները ում պիտի դիմեն։ Փառք Աստուծու, այժմ այն ժամանակները չեն, երբ Թիֆլիսում կային միայն երկու շաբաթաթերթեր. այժմ կան Թիֆլիսում երկու ռուս և երկու հայ ամենօրեայ լրագիրներ և մի վրաց ամենօրեայ թերթ։ Այժմ ամեն օր կարելի է յայտարարել։

—

«Journal d'Oriant» լրագրի 39 համարից ընկրսած տպվում է ֆրանսերէն լեզուով Գրիգոր Արծրունու դասախօսութիւնը «Թիւրքաց հայերի տնտեսական դրութեան վրա»։ Ֆրանսիական լրագիրը խոստանում է, դասախօսութեան տպագրութիւնից վերջ, իր դիտողութիւններն անել այդ գրուածքի մասին։

—

Ռուս լրագիրներում կարդում ենք, որ հոկտեմբեր ամսի սկզբներում կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ սպասվում է Ս. Պետերբուրգում։

—

«Тифл. Объявл.» լրագրում կարդում ենք որ Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառը այս տարի շատ աջող կերպով անցաւ և վերջացաւ։ Շատ քիչ և աննշան գումարի վէկսէլներ գանգատի ներկայացվեցան։ Տօնավաճառի շրջական գումարը հասաւ մինչև 220 միլիօն րուբլ։ Մեր վաճառականները նշանաւոր գումարի այլ և այլ ապրանքներ գնեցին։

—

Լրագիրները հաղորդում են որ մեծ պասին թատրոնական ներկայացումներ Մօսկվայում և Ս. Պետերբուրգում արգելված կը լինեն։

—

Մեր քաղաքը նոր եկած ֆրանսիացի երգիչների և դերասանների խումբը վաղվանից սկըսում է իր ներկայացումները տալ Արծրունու թատրոնում։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Մօսկվայից, պ. Թէլէթեանից նրա յօրինած «Первоначальная практическая и систематическая народная школа для ручной Гармоники.» Составилъ И. Телетовъ. Տետրակի գինը 1 րուբլ է։ Այդ մի դասագիրք է սկզբնական և ժողովրդական ուսման գարմօնիկա ասված երաժշտական գործիքի վրա ածելու համար։

—

Թիֆլիսի հնագիտական ժողովը վերջացաւ, մեր գիտնական հիւրերը փոքր առ փոքր թողնում են մեր քաղաքը և Թիֆլիսը կրկին ընդունել է իր առաջվայ, սովորական տեսքը։ Մեր բոլոր հիւրերից ամենագովված կերպով ընդունվել է մեր ամեն շրջաններում պրօֆէսոր Ռուդոլֆ Վիրխօվ։ Այդ տեսակ ընդունելութիւնը ապացոյց է որ պրօֆէսորը մեծ ժողովրդականութիւն ունի ոչ թէ միայն Եւրոպայում, բայց և հեռու Ասիայում։ Եւ ճշմարիտ. հարկաւոր է քիչ թէ շատ գրագէտ մարդ լինել, Վիրխօվի անունը լսած լինելու համար։ Մեր հասակի մարդիկ դեռ գիմնազիայում աշակերտ լինելու ժամանակ, արդէն գիտէինք նրա անունը։ Հարկաւոր չէ բժիշկ լինել լսած լինելու համար որ Վիրխօվ իր աշխատութիւններով մի յեղափոխութիւն է գործել բժշկական գիտութեան մէջ, հարկաւոր չէ քաղաքական մարդ լինել, լսած լինելու համար, որ Վիրխօվ Պրուսիայի ազատամիտ և առաջադէմ կուսակցութեան պարագլուխներից մէկն է և նրա պաշտպանութեանը պարտական է ազատամիտ բազմաթիւ օրէնքների իրագործումը Գերմանիայում, հարկաւոր չէ ոչ թէ միայն մի գիտնական, բայց և առհասարակ մի կրթված մարդ լինել, իմանալու համար որ Վիրխօվ պատկանում է ամենաբազմատեսակ գիտնական հմտութիւններ ունեցող հազւագիւտ ուսումնականների շարքին։ Դեռ մանկութիւնից մենք սովոր էինք միացնել մեր գաղափարի մէջ գերմանական գիտութեան ամենանշանաւոր երեք անունները. Հումբոլդ, Վիրխօվ և Հելմհօլց։ Թող երևելի գիտնականի մեր երկրի մէջ գալը մի բարի նշան լինի մեզ համար, թող նրա միջոցով քաղաքակիրթ աշխարհը և մեր երկրի վրա աւելի և աւելի ուշադրութիւն դարձնի։ Ցանկանանք որ մօտիկ ապագայում և մեր հեռաւոր երկիրը, Անդրկովկասը, դառնայ, եթէ այդպէս կարելի է ասել, մեծ, համամարդկային, գիտնական, կամ առհասարակ մտաւոր լաբօրատօրիումի մի մաս։ Մենք միացնում ենք մեր ցանկութիւնը վերջին օրերումս մեզ մօտ յայտնված բոլոր միւս ցանկութիւնների հետ՝ մօտիկ ապագայում իրագործված տեսնել Թիֆլիսի մէջ մի համալսարան։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Յովհաննէս Քիւրքճեանից նրա ֆօտօգրաֆիական ստնման ժողովածու Անիի աւերակների։ Ժողովածուն արժէ 20 րուբլ և բաղկացած է 40 ստէրէօսկօպիական պատկերներից։ Անիի հռչակաւոր աւերակները պէտք չունեն մեր պաշտպանութեան, բայց պ. Քիւրքճեանի ֆօտօգրաֆիական աշխատութիւնների մասին կասենք, որ շատ քիչ է պատահում տեսնել այդ տեսակ մաքուր և անսխալ ֆօտօգրաֆիաներ։ Եւ այդ մեր կարծիքը չէ միայն։ Մենք առիթ ունեցանք ներկայ գտնվել երբ պ. Քիւրքճեան ներկայացրեց իր ժողովածուն պրօֆէսոր Վիրխօվին։ Գիտնականը հիացած էր հայոց հոյակապ, փառաւոր և շնորհալի ճարտարապետութիւնից և աւելացրեց նոյն իսկ վերոյիշեալ խօսքերը. «ինձ շատ հազիւ է պատահել տեսնել այդ տեսակ մաքուր և անսխալ ֆօտօգրաֆիա»։ Արդեօք հայոց հասարակութիւնը ցոյց կը տայ իր համակրութիւնը Անիի աւերակների նկարչին, առնելով նրա ժողովածուն, որի ստեղծելու վրա պ. Քիւրքճեան ահագին անձնական ջանք, աշխատութիւն և դրամական միջոցներ է գործ դրել։

—

Վրաց հասարակութիւնը վրդովվել է այն ճառից, որ արտասանել է պրօֆէսոր Խվօլսօն քաղաքի կողմից հնագիտական ժողովին տուած ճաշի ժամանակ։ Վրացիները ասում էին՝ թէ դա անտակտութիւն էր Վրաստանի մայրաքաղաքում խօսել միմիայն հայերի վրա։ Պրօֆէսորը այդ գանգատները լսելով, տպել է մի նամակ «Кавказъ» լրագրում, որի մէջ բացատրում էր թէ նոյն տեսակ ճառ նա ասեց Քութայիսում վրացիների վերաբերութեամբ, իսկ այստեղ Թիֆլիսում, տեսնելով իր չորս կողմ հայերին, նա ուղղել է իր խօսքը դէպի հայերը։

—

Ստացանք «Ժուռնալ դ՚Օրիան» լրագրի համար 4 րուբլ Իսահակ Բուղդանեանցից։ Առաջվայ փողերի հետ կանի 1116 րուբլ 50 կոպէկ։

—

«Кавказъ» լրագրում յայտնված է որ վաղը, շաբաթ օր, 26-ին սեպտեմբերի, Արծրունու թատրոնում կայսերական թատրոնների արտիստ, պ. Բօգդանօվ կը մասնակցի ֆրանսիական խմբի ներկայացմանը։ Պ. Բօգդանօվ կը պատմի պատկերներ ժողովրդական կեանքից և կերգէ կուպլէտներ։ Ֆրանսիական խումբը կերգէ և կը ներկայացնէ մի օպերէտ պ. Դէկկեր-Շէնկի օրկէստրի մասնակցութեամբ։

—

Օդէսսայի մէջ հրատարակվող «Одесскій Листокъ» լրագիրը, որ կառավարութեան հրամանով արգելվեցաւ մի քանի ամսով, նորից թոյլտուութիւն ստացաւ հրատարակվելու և այդ թերթի համարները արդէն ստացվեցան Թիֆլիսում։

—

Այս օրերս վախճանվեցաւ Թիֆլիսի մէջ Անդրկովկասեան Պրիկազի կառավարիչ պ. Զայէվսկի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Հարստահարութեանց դարը նորոգեցաւ, ապահովութիւն չը մնաց Հայոց. ամեն Հայ իր զբաղումէն դադրած, իր տունը պահելու ստիպուած է. ժամանակը բռնութեան է. կառավարիչը լոկ ամսականաւոր, անտարբեր մ՚է. բնաւ հոգը չէ քաղաքի վիճակը, որ օրէ ցօր վտանգաւոր կը լինի…։ Ցածոգի մարդիկներն իրենց մոլեռանդութեան ազատ ասպարէզ գտած են. հիմայ ըսելու է թէ՝ անբաղդ է Հայը, թշուառ է, կը հարստահարուի. ուսկի՞ց, բուն իսկ իրեն հայրենակիցներէն. ահա՛ այս եւ մեծ ապացոյց մ՚է թէ՝ դեռ կրթութիւն չէ մտած նոցա մէջ, քանի որ նախկին ոխերով վարակուած իրենց կատաղի կրից յագեցում տալու համար ոտնակոխ կ՚ընեն ամբողջ քաղաքի մը կացութիւնն և ազգի մը կենցաղավարութիւնը։ Կը պատահին հոս, ի Մարաշ, դէպքեր, որ անլուր են. կը գործուին ոճիրներ, զոր միայն միջին դարը կրցած է հնարել. հանգիստ կեանք, առեւտուր, իսպառ չը մնացին. ամեն մարդ, որ Հայ կը կոչուի՝ իր տանը պահապանն է. խանութները փակուած, զի խանութին մէջ իսկ կը յարձակին նորա վրայ. արտերն ու այգիներն անխնամ, զի իրենց սեպհական կալուածին մէջ կը վիրաւորուին սրիկաներէն. վերջապէս անգթութիւնք, բռնութիւնք, հարստահարութիւնք օր ըստ օրէ կաճին և կը սպառնան հանգստութեան. այս ամեն ոճիրներէն միայն մէկ հատը, որուն նման 20 տարիէ ի վեր չէր տեսնուած հոս, պատմել հարկ կը համարիմք հասարակութեան։

Մօտերս, քաղաքիս Քիւմպէթ կոչուած թաղին մէջ, Կ. Հ. վարժարանի դասատուներէն Պ. Ս. Սամուէլեանի տունը՝ գիշեր ատեն մեծ յարձակում մը կը կրէ Տիվանլը թաղի մոլեռանդ, սրիկայ, հայատեաց 200 էն աւելի մարդիկներէն, որ երկու օր յառաջ համահաճ հաւանութեամբ և խորհրդով որոշած էին ջնջել այս ընտանիքը, զոր կը հարուածեն և կարատաւորեն անհաւատալի զրպարտութեամբ։ Կռիւը կը սկսի գիշերը ժամը մէկ ու կէսին մօտերը, մինչեւ ընտանիքը նստած, կը խօսակցէին։ Նախ մի քանի Տաճիկ սրիկաներ սանդուխէն վեր ելնելով՝ թշնամական շարժումներ կը ցուցնեն սոցա. առիթ մը կը փնտռեն իրենց թոյնը թափելու։ Պ. Ս. Սամուէլեան կը ջանայ խաղաղութեամբ դրկել զայնս, սակայն չը յաջողիր, և վերջապէս այս միջոցին 15—20 սրիկայ եւս զինուած, նախապատրաստական զէնքով՝ կատաղութեամբ կը յարձակին տանը վրայ. յարձակելոց խուժանը կաւելնայ. խուռն ամբոխ մ՚է, տունը կը պաշարէ. թշուառ ընտանիքն ահ ու դողի բռնուած. հարսերէն մին եւ յղի լինելով՝ սարսափահար կը մարի. կռիւն երթալով ահեղ կերպարանք մը կառնու. թշուառ դասատուին թեւը սոսկալի հարուածէ մը կը վտանգի. աչքը կը վնասուի գլխուն տրուած հարուածներուն պատճառաւ. այս միջոցին տան տէրը ոստիկանց լուր կընէ, մինչդեռ այնքան վայրագ ամբոխը մոլեգնաբար կը գոչէ. „աթէշ կէթիրին, կեավուրլարըն մալը վէ ըրզը պիզէ հալալ տըր“. ամբոխին գլուխն է Տաճկաց կրօնական ի ւ լ է մ ա ն ն ե ր է ն Նալբանտ օղլու Ահմէտ էֆէնտին. կը հասնին ոստիկանք, բայց մէկ մարդ չերեւիր. ամենն ալ տանը քովի բաց անցքէն փախած էին, և միայն տանուտէրն իր եղբայրներով և զաւակներովը գտնուելով տանը մէջ, գայմագամի հրամանաւ գիշերով կը բռնեն զայն ոստիկանք և այսպէս դասատուն, երկու եղբայրները, դրացի Պիլէզիկճեան Խաչեր անուն անձը տանը մէջէն բռնի հանելով՝ կը տանին պալատն ի բանտ. և գիշերը հոն կը մնան միմիայն, ինչպէս ըսած է գայմագամը, ամբոխին կատաղութիւնը սանձելու կամ նոցա հաճոյքն յագեցնելու համար, այսպէս ահա կը հեծեն բանտին խորերը՝ վարժապետ, անպարտ եղբայրներն և այլ Հայեր, որոց յանցանքը միմիայն ծեծ ուտելն և Հայ լինելն է. յաջորդ օրը յիշեալ սրիկաներէն երկու հոգի կը բռնեն, և բանտ կը դնեն, բայց փաշային հրամանաւ իսկոյն կարձակուին, իսկ Հայք դեռ կը պահեն բանտը. յատկապէս խնդրագիր կը տրուի, բայց ո՞վ կայ լսող. յայտնի յանդիման ամեն մարդ գիտէ որ այս եղելութիւնը խորհրդով կատարուեցաւ, պարզ իրողութիւն մը չէ, խնդրագրով լմննալիք գործ չէ. դասատու մը յանիրաւի բանտարկել, տուն մը թշուառ և անտէր. ահա դեռ նոր շնորհիւ երաշխաւորի մը դասատուն արձակեցաւ և այլք. բայց մեծ եղբայրը դեռ բանտն է, հակառակ օրինաց. խնդրագիրը նկատի չառնուիր, առանց դատ վարելու, ամեն տեսակ տանջանքներ կուտան. կառավարիչը, որ կոպիտ և սաստկաբարոյ մէկն է, այս ամեն իրողութեանց ականջը կը խցէ, և կարծես թէ կուրախանայ, և չը թողուր որ այն բանտարկեալ Հայն հանուի բանտէն մինչեւ դատի լրանալը, ըսելով թէ՝ „պ ո ւ ն տ ա ն պ ի ր պ է օ յ ի ւ ք Փ է ս ա տ շ ը գ ա ր“. իբր թէ՝ Հայու մը բանտէն արձակուիլը պատճառ պիտի լինի նոր խռովութեան մը. երբէք խնամ չը տանիր քաղաքին, ազգը մեծապէս դժգոհ է իւր վարմունքէն. ահա օրէ ցօր կը բազմանան եղեռնագործութիւնք ի շնորհս կառավարչի անտարբերութեան և հայատեցութեան. մինչդեռ մեր բարեխնամ տէրութեան Օգոստ. Սուլթանն հաւասարութեան, եղբայրսիրութեան և խաղաղութեան կանոնները գործադրուած տեսնել կը ջանայ իր երկիրներուն մէջ, ընդհակառակն այսպիսի բարեկարգութեան թշնամի կառավարիչ մը տեղի կուտայ ամեն տեսակ ոճիրներու, որ անպատիժ կը գործուին ամեն օր։

(Մանզումէի Էֆքեար)

ԱՆԳԼԻԱ

—

Դուբլինի մէջ իռլանդական ազգային կօնվենտի երկրորդ նիստի ժամանակ, որ նոյնքան բազմամարդ էր որքան և առաջինը, Սեկստօն յայտնեց, թէ կալուածական միութիւնը „Jrich World“ լրագրի խմբագրութենից ստացաւ 30,000 ֆրանկ հետեւեալ նամակի հետ։ „Ցանում շղթայակապ Դեվիտի, յանուն ապագայ սերունդի, որի վիճակը ձեր ձեռքին է, յանուն արդարութեան, մարդասիրութեան և Իռլանդիայի բարօրութեան, խնդրում ենք ազգային կօնվէնտից գրել իր դրօշակի վրա. „չը վճարել կալուածական տուրքերը, մնալ իրանց տների մէջ։ Արէք այդ և ամերիկական ձեր բարեկամները կը կրկնապատկեն իրանց օգնութիւնը։ Հակառակ դէպքում Ամերիկան ամօթով կը մնայ։“ Կալուածական միութեան Բատօնի բաժնի հաւատարմատար Դիլլօն էգօն ասաց, որ Դուբլինի կօնվենտը մի սերմ է իռլանդական ապագայ պարլամենտի համար։ Նա յոյս ունի, որ իռլանդացիք չեն հանգստանայ, մինչև արմատախիլ չանեն անգլիական իշխանութիւնը իրանց երկրի մէջ։ Ամբողջ ժողովը երեք անգամ ծափահարելով և ոտքի կանգնած ողջունեց իռլանդական ապագայ հանրապետութեան գաղափարը։ Կօնվէնտը արդէն վերջացրել է իր նիստերը։

Իռլանդական գործերի մինիստր Ֆօրստեր Գլադստօնին այցելելուց յետոյ ուղեւորվեցաւ Դուբլին։ Այնտեղ նրան ներկայացաւ իռլանդացի ամենաչափաւոր երկրագործներից մի պատգամաւորութիւն, որ խնդրեց ներումն շնորհել բոլոր կալանաւորվածներին, որոնց թւում և իռլանդական միութեան առաջնորդ Դեվիտին։ Ֆօրստեր մերժեց այդ խնդիրը, պատճառ բերելով, թէ Իռլանդիայի մէջ անկարգութիւնները և բռնութիւնները չեն դադարում։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

—

Գերմանական ազգային ազատամիտ կուսակցութիւնը նորերումս հրատարակեց իր նախագիծը, որի նպատակն է միացնել գերմանական հասարակութեան բոլոր ազատամիտ տարրերը։ Գերմանական ազատամիտ մամուլը վաղուց քարոզում է, որ անհրաժեշտ է ընդդիմադրական փոքր կուսակցութիւններին միանալ ընդհանուր ոյժերով գործելու համար։ Այդ պատճառով նոր նախագիծը այնքան անորոշ է կազմված, որ կարող է միատեսակ հաճելի լինել թէ ազատամիտներին և թէ առաջադէմներին։ Օրվայ նշանաւոր խնդիրների մասին նոր նախագիծը ոչինչ չէ նկատում կամ հաւանցի ակնարկութիւններ է անում։—Այդպիսի անորոշութիւնը չէ կարող վերջացնել ներքին անհամաձայնութիւնները և այդ պատճառով Բենիգսենի պարլամենտական կուսակցութիւնը հազիւ թէ կը կարողանայ բարուոքել իր դրութիւնը։ Գիտակցական և գործունեայ ընդդիմադրական կուսակցութեան համար ամենից առաջ հարկաւոր է որոշ և հաստատ սկզբունքներ։ Մանաւանդ նրանք այժմ անհրաժեշտ են իշխան Բիսմարկի պետական քաղաքականութեան դէմ մաքառելու համար։ Պետական կանցլերը ժողովրդին մի շարք տնտեսական նշանաւոր վերանորոգութիւններ է առաջարկում։ Ինչպիսի ուղղութիւն և յատկութիւն էլ ունենան այդ վերանորոգութիւնները, գերմանական ժողովրդի շահերի տեսակէտից նայելով գործին, բաւական չէ նրանց քննել և բացասել։ Մինչդեռ պրուսական ազգային-ազատամիտ կուսակցութիւնը միշտ հէնց այդ պակասութիւնն է ունեցել և այժմեան նախագծով ազատամիտները այդ պակասութիւնը ընդհանուր սկզբունք են դարձնում։ Ապագայ ընտրութիւնները կապացուցանեն, որ այդպիսի անորոշ նախագիծները և գործունէութիւնը նպատակայարմար չեն։

Շլէօցերի ճանապարհորդութեան մասին լրագիրները հաղորդում են հետեւեալը։ Նա մի նկարչի հետ Հռօմը այցելեց իբրև հասարակ ճանապարհորդ և այնուհետև գնաց Վատիկան իբրև գերմանական կառավարութեան հաւատարմատար։ Նա առաջարկեց պապին, որ գերմանական դեսպան նշանակվի Վատիկանի մէջ և մի քանի աքսորված եպիսկոպոսներին թոյլ տուեց Գերմանիա վերադառնալ։ Դեռ յայտնի չէ, թէ այդ զիջումների փոխարէն Շլէօցեր ի՞նչ է պահանջել պապից։ Վատիկանի „Vocedella Verita“ լրագիրը նկատում է, որ գլխաւոր հարցերից դեռ եւս ոչ մէկը վճռված չէ։ Այդ հարցերի քննութիւնը յետաձգված է մինչև գերմանական դեսպանի նշանակելը պապական կառավարութեան մօտ։ Թէ պապը և թէ Շլէօցեր բաւական են մնացել իրանց խօսակցութենից։ Շատերը հաւատացնում են, որ Շլէօցեր, զիջումներ անելով, նրանց տեղ ոչինչ չէ ստացել։

Գերմանական լրագիրները հաստատում են տարածված լուրերը, իբր թէ նորից բանակցութիւններ են սկսվել այն յանցաւորներին յանձնելու մասին, որոնք փորձել են սպանել զանազան պետութիւնների կառավարիչներին։ Ինչպէս յայտնի է այդ բանակցութիւնները սկսվեցան դեռ անցեալ գարնանը, բայց այն ժամանակ Ֆրանսիան և Անգլիան անուղղակի պատասխան տուին իշխան Բիսմարկի պաշտպանած ռուսական շրջաբերականին այդ հարցի առիթով։ Այժմ հարցը նորից բարձրացրած է և աշխատում են համաձայնութիւն կայացնել պետութիւնների մէջ։ Ֆրանսիայի և Անգլիայի օգնութենից չեն հրաժարվել, բայց առանց այդ երկու պետութիւնների էլ միւսները կաշխատեն փոխել այժմեան դաշնագրութիւնները այդ առարկայի վերաբերութեամբ։

ԲՈԼԳԱՐԻԱ

—

Սօֆիայի մէջ արդէն հիմնված է բօլգարական պետական խորհուրդը։ Նրա կազմակերպութեան ժամանակ առաջացան այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնց դէմ կառավարութիւնը պէտք է մաքառէ, և գործն էլ շատ առաջ չը կարողացաւ գնալ։ Կառավարութիւնը որոշեց միայն, որ պետական խորհրդի անդամների թիւը 12 պէտք է լինի։ Իշխան Ալէքսանդր ստիպված է մեծ զգուշութեամբ գործել հերթական հարցերը վճռելու ժամանակ։ Պահպանողականների մէջ, որոնք առաջ նրա կողմնակիցներ էին, անբաւականութիւն է նկատվում և մամուլն էլ ուշադրութիւն է դարձնում այդ հանգամանքի վրա։ „Народный Гласъ“ լրագիրը պահանջում է, որ կառավարութիւնը կատարէ սահմանադրութիւնը ոչընչացնելու ժամանակ իր տուած խոստմունքները և որ վերջապէս վերանորոգէ երկրի վարչութեան զանազան բաժինները։ Ռուշչուկի մէջ հրատարակվող „Болгарія“ լրագիրը պախարակում է կառավարութեանը երկաթուղիները առանց մրցման ռուսների ձեռքը գցելու համար։ Այսպիսով ազգաբնակութեան մէջ ռուսների համար թշնամական տրամադրութիւն է նկատվում։ Բօլգարները կասկածանքով նայում են վարչական պաշտօնեաների փոփոխութեան վրա։ Պահպանողականները յիշեցնում են կառավարութեանը իրանց մատուցած ծառայութիւնները վերջին դժուարութիւնների ժամանակ և գանգատվում են, որ բաւական վար-